

دیارکەر و جووت پەیف د زمانی کوردیدا

((گوفەرا بەھدینی وە کو نمونە))

دین عبدالله عمر و دلمان قطاس طاهر

پشکا زمانی کوردی، کولیژا پەروردە بنیات، زانکویا دهوك، هەرێما کوردستانی-عێراق

((مێژوو وەرگرتنا فە کۆلینی: 6 تەباخی، 2017، مێژوو رەزامەندی بە لافکرینی: 11 چریا ئیکی، 2017))

پوختە

ئەو فە کۆلینە ل ژێر ناڤونیشانی ((دیارکەر و جووت پەیف د زمانی کوردیدا- گوفەرا بەھدینی وە کو نمونە))، پشکۆلی دکەین ل دویف ناڤونیشانی فە کۆلینی دیارکەین کا ئەو کیژان دیارکەرن دشین ل گەل جووت پەیفی بەین و کیژان کەرەستی جووت پەیفی دشی ت دیارکەران وەر بگرت، ئانکو کەرەستی ئیکی دی دیارکەری وەرگرت یان بی دووی یانژی بەروفاژی، ئانکو بۆ ئەنجامدانا ئەفی فە کۆلینی ئەو چەندەبە هاتیە دیارکەرن (1- کیژ دیارکەرن دشین ل گەل جووت پەیفی بەین؟ 2- کیژ کەرەستی جووت پەیفیە دشی ت دیارکەری وەر بگرت؟).

ل دوماهی فە کۆلەر گەهشەینە هندی کو باراپز ژ دیارکەران دشین کەرەستی جووت پەیفی وەر بگرن، ژبلی هەفالنافی پلە و پایە، رینگرتنی و ناسنا لارستی.

ئەو فە کۆلینە ژ پشەکی و دوو پشکان پشکەیت، د پشکا ئیکیدا بەحسی چەمکی جووت پەیفی و پیناسا ئەوی و تاییەتەندی ئەوی و جوداھی ئەوی ل گەل گریا ناڤی و پشکەیت گری د کوردیا سەریدا هاتیە کرن. د پشکا دوویدا بەحسی جووت پەیفی وەکو شروفە کرنە کا سینتاکسی، ئانکو ژ ئالی ب کارهینانا دیارکەران ل گەل جووت پەیفی هاتیە کرن، کو پراکتیک کرنا دیارکەرانە د جووت پەیفیدا.

هیمایین دناڤا ب کارهاتی : ن: ناڤ، هن: هەفالناڤ، گ: ن: گریا ناڤی، د: دۆخ، نی: نیشانه، نف: نفش، ج: جهناڤ، خ: خستنه سەر.

پشەکی

1- ناڤونیشانی فە کۆلینی:

ئەو فە کۆلینە ب ناڤی (دیارکەر و جووت پەیف) ه، کو یا تاییەتە ب دیالیکتا سەریا زمانی کوردی و ژوانا ژی گوفەرا بەھدینی وەکو نمونە.

2- گرنگییا فە کۆلینی:

گرنگییا فە کۆلینی د ئەوی چەندیایە، کو حەتا نوکە چ فە کۆلین ل سەر دیارکەران دجووت پەیفیدا نەهاتیە ئەنجامدان، ژبەر فی چەندی مە ب فەر دیت ئەفی بابەتی ب هەلبژیرین .

3- ریبازا فە کۆلینی:

ئەو فە کۆلینە ل دویف ریبازا وەسفی هاتیە

جووت په‌یف به‌رامبه‌ر زاراقی (Binomial) یی ئینگلیزی رادوه‌ستیت، بو جارا ئیکی ل سالا (1959) ی ژلایسی زمانقانی ئەمریکی (یاکوڤ مالکیل - Yakov Malkiel) ی هاتیسه ب کارهینان.⁽¹⁾

د زمانی کوردیژیدا به‌رامبه‌ر زاراقی (Binomial) ی چهن‌دین زاراق ژلایسی زمانقاناغه هاتینه ب کارهینان، نه‌وژی (جووت په‌یف، جووته وشه، ئاوه‌ل وشه، وشه‌ی لیک‌دراوی به‌ستراو،...).

سه‌باره‌ت نه‌قی ژه‌کولینی مه‌زاراقی جووت په‌یف ب کارهینایه، ژبه‌رکو نه‌ ژاراقه د گوڤه‌را به‌هدینیدا پتر یی به‌رنیاسه.

2- پیناسا جووت په‌یفی:

نه‌گه‌ر ته‌ماشه‌ی ژیده‌رین زمانی بکه‌ین ده‌باره‌ی پیناسا جووت په‌یفی، دی ب‌سین هه‌ر زمانقانه‌کی ب شیوه‌یه‌کی جووت په‌یف دایه نیاسین، کو هنده‌ک زمانقان د نه‌وی باوه‌ریدانه، کو جووت په‌یف پیکهاتییه ژ پوله‌کا دوو په‌یفین پیکه‌گریدای کو هه‌ر جوته‌کی هه‌مان پولا ریژمانی هه‌نه و ب ریکا هنده‌ک ئامرازان ده‌ینه لیکدان بی کو دیاربه‌کن نه‌و کیژ ئامرازان⁽²⁾، هنده‌ک زمانقانی د پتر سنوری جووت په‌یفی ژ دوو په‌یفان یان پتر ژ دوو په‌یفان ده‌ربازدکه‌ن و دیژن دروسته جووت په‌یف ژ دوو په‌یفان یان دوو گرییان پیکه‌هیت⁽³⁾، دیسان زمانقان ئامازه ب نه‌وی چهن‌دی دده‌ن کو جووت په‌یف دوو په‌یفن و بی ئامراز ده‌ینه لیکدان، هنده‌کان ژ ی

نه‌نجامدان و د شروقه‌کرنا نموناندا مه‌په‌نا بریه نه‌نجامدان و د شروقه‌کرنا نموناندا مه‌په‌نا بریه به‌ر ریازا به‌ره‌مه‌هینان و فه‌گوه‌ازتنی.

4- سنوری فه‌کولینی:

نه‌فه‌کولینه، فه‌کولینه‌کا مۆرفۆسینتاکسییه، ئانکو لایه‌نی مۆرفۆلۆجی و سینتاکسی ب خوڤه‌دگریت، مۆرفۆلۆجی وه‌کو که‌ره‌ستی جووت په‌یفی دی بیته‌بابه‌تی مۆرفۆلۆجی و د مۆرفۆلۆجییدا ده‌ینه به‌حس‌کران، و ب کارهینانا دیارکه‌ران دچته‌د بن لقی سینتاکسیقه وب ئیک ژ بابته‌ین سه‌ره‌یین سینتاکسی ده‌ینه نیاسین و دیته‌پیکه‌ینی گری.

5- نافه‌رۆکا فه‌کولینی:

نه‌فه‌کولینه ژبلی پیشه‌کی و نه‌نجامان ژ دوو پشکان پیکه‌هیت، د پشکا ئیکیدا پیناسا جووت په‌یفی، تابه‌تمه‌ندیین جووت په‌یفی، جوورین جووت په‌یفی دی هینه به‌حس‌کران.

د پشکا دوویدا دی به‌حسی جووت په‌یفی که‌ین وه‌کو شروقه‌کرنه‌کا سینتاکسی، نه‌وژی ژ ئالیی ب کارهینانا دیارکه‌ران ل گه‌ل جووت په‌یفی.

پشکا ئیکی

ته‌وه‌ری ئیکی: جووت په‌یف، تیگه‌ه و تابه‌تمه‌ندی و جوور

1- جووت په‌یف وه‌کو زاراق:

3- تایبەتمەندییە جوت پەیفی:

ژ ئەوان تایبەتمەندییە جوت پەیفیدا
هەین: -

3-1 - پیدفییە هەردوو کەرەستین جوت پەیفی
سەر ب هەمان پولا ریزمانیقه بن، ئانکو کەرەستی
ئیککی چ پولا ریزمانی بیت، پیدفییە کەرەستی
دووویژی هەر هەمان پولا بیت، بۆ نمونە:

- دەیک و باب: هەردوو کەرەستین ئەفی جوت
پەیفی سەر ب هەمان پولا ریزمانیقه نه ئەوژی (ناؤ
ن).

3-2 - کەرەستین جوت پەیفی ژ دوو کەرتان دەرباز
نابن، ئانکو د شیاندا نینە بهیته مەزنگرن.

3-3 - کەرەستین جوت پەیفی ب ساناهی جهی
خۆ ناگهورن، ئانکو پیس و پاشکرن و
جهگهورینا کەرەستین جوت پەیفی ب ساناهی
ناهیته ئەنجامدان.⁽⁷⁾

3-4 - جوت پەیفی دشی ب هاریکاریا
ئامرازی لیکدان د روستبیت، باراپتر ژی ئەو
ئامراز (و) یه، بەلی ئەفه ئەوی چەندی ناگههینیت،
کو چ ئامرازی دی نەشین کەرەستین جوت
پەیفی د روستبکەن، ئانکو جوت پەیفی دشی ب
ب ئامراز بیت، وهکو ئامرازی (و، ب، ان) بەلی
باراپتر ئامرازی (و) یه، هەر وەسا جوت پەیفی
دشی بی ئامرازی د روستبیت، ئەوژی دەمی
کەرەستی ئیککی دووبارە بیت.

3-5 - د شیاندا نینە چ کەرەستین دی بچنە د ناؤ
کەرەستین جوت پەیفیدا، ئانکو ب تنی دوو
کەرەستەنە.

ئامرازی پیکه گریدانا جوت پەیفی دیار کەرنە
وهکو (و، یان، ...) ⁽⁴⁾، زیدەباری ئەفی چەندی
هەندەک زمانغان ئەوی چەندی دیاردکەن کو
کەرتهک ژ ئەوان هەردوو کەرەستین جوت پەیفی
نەشیت ب تنی دەرکەفیت و واتایە کا سەر بەخۆ
بدەت.⁽⁵⁾

ژ ئەنجامی بۆچوونین هاتینە دیار کەرن د شیاندا یە
بیزین، کو جوت پەیفی ژ دوو پەیفان دەرباز
نابیت و هەمان پولا ریزمانی هەبیت و ب ریکا
ئامرازەکی لیکدان و وهکو (و، ه، ان، ...) هاتبیتە
لیکدان یانژی بی ئامرازی لیکدان بەلکو ب
تنی ب ریکا دووبارە کرنا پەیفی ئیککی هاتبیتە
لیکدان، و ئەو هەردوو کەرته نەهیتە پیس و
پاشکرن دبیژنی (جوت پەیفی)، ئانکو ئەگەر
کەرتی ئیککی ژ جوت پەیفی ناؤ بیت مەرجه
کەرتی دوویژی ناؤ بیت، و ئەگەر کار بیت
مەرجه کەرتی دوویژی کار بیت و ب ئەفی
رەنگی پیدفییە هەردوو کەرتان هەمان پولا
ریزمانی هەبیت، و پیدفییە کەرتی ئیککی و دووی
جهی ئیکو دوو نەگرن، و ب ریکا ئامرازی هاتینە
دیار کەرن و زیدەتر ئامرازی (و) بهینە لیکدان،
هەژیە بیژین کو پتریا کەرەستین جوت پەیفان
دشین ب تنی بهین و واتایە کا سەر بەخۆ بدەن⁽⁶⁾،
ئانکو کەرتی ئیککی ژ جوت پەیفی بی هاریکاریا
کەرتی دووی و بەروفاژی دشی بهیته ب
کارهینان، بۆ نمونە: - (دایک، باب، سەر،
پول... هتد)، بەلی ل ئەوی دەمی نابنە جوت
پەیفی.

4- جوړین جووت پەیفی:

ب شیوهیەکی گشتی زمانقان ل سەر دوو جوړین جووت پەیفی ریککەشتینە، ئانکو جووت پەیفی دابەشی دوو جوړان دکەن: 4-1- جووت پەیفی دووبارەبووی: -

ئەف جوړی جووت پەیفی ئەوه، دەمی کەرەستەکی جووت پەیفی وەکی خو دووبارە دبیت، ئەفجا چ ب ئامرازیان بی ئامرازیبیت، وەکو: (پول پول، خرەخر، رەق رەق، قەرەق، ... هتد) 4-2- جووت پەیفی لیکدای: -

جووت پەیفی لیکدای یانژی دبیزنی جووت پەیفی بەستراو ئەوژی بریتیە ژ لیکدانا دوو مۆرفیمین سەر بەخو یان دوو پەیفان ب مەرجهکی ئامرازی (و) د ناڤهرا ئەواندا هاتیبیتە ب کارهینان⁽⁸⁾ وەکو (پیش و پاش، سەر و چاڤ، ... هتد). ئەوژی دبیتە چار جوړ:

4-2-1- جووت پەیفی نەگۆر: - ئەو جوړی جووت پەیفی لیکدایە، ئەوا د شیاندا نەبیت کەرەستین ئەوی پیش و پاش بکەین، وەکو: (تشت و مشت، گول و مول، کار و بار، دەیک و باب، ... هتد)

4-2-2- جووت پەیفی بگۆر: - ئەو جوړی جووت پەیفی لیکدایە، ئەوا د شیاندا بیت کەرەستین ئەوی پیش و پاش بکەین، وەکو: ((خیر و شەر ← شەر و خیر

چەپ و راست ← راست و چەپ))⁽⁹⁾

4-2-3- جووت پەیفی هاوئاواز: - ((ئەو جوړانە دەگریتهوه که کەرتی دووهم تیااندا لە سەر کەرتی یەکەم داریژراوه))⁽¹⁰⁾، ئانکو هەردوو کەرەستەیان پەیوەندیە کا روخساری هەبیت، وەکو: (لەز و بەز، مال و حال، ترس و لەرز، ... هتد)

4-2-4- جووت پەیفی لیکدای ب ئامرازی بەند: - ئەف جوړی جووت پەیفی ب هاریکاریا ئامرازی بەند هاتینە لیکدان، وەکی ئامرازین (بە، ب، ان، و، ... هتد)، وەکو: (سەرانسەر، سەر ب سەر، جیبەجی، ... هتد).

جوداهی دناڤهرا جووت پەیفی و گرییا ناڤیدا : گەلەك جار ان تیکەلی د ناڤهرا جووت پەیفی و گرییا ناڤیدا چیدبیت، ئەفجا دچەند خالاندا دشیین جوداهی د ناڤهرا هەردووکاندا دیاربکەین: -

1- (پیدڤیە جووت پەیفی هەمان پۆلا ریزمان هەبیت، ئانکو ئەگەر کەرەستەیی ئیکی ناڤ بیت پیدڤیە کەرەستەیی دوویژی هەمان پۆل بیت، ئانکو ناڤ بیت، بەلی گرییا ناڤی ئەف مەرجه نینە، ئانکو چیدبیت ناڤ دگەل هەڤالناڤی بیت یان هەڤالناڤ دگەل ناڤی بیت ... هتد، بو نمونە: -

- ژن و صیر ← (ناڤ + ناڤ)

← جووت پەیفی

- قوتاییین زیرهك ← (ناڤ + هەڤالناڤ)

← گرییا ناڤی

2- کەرەستەیی جووت پەیفی ب ساناهی ناھینە پیش و پاشکرن، ئانکو نەشیین هەمی دەما جەھی ئەوان

سەرەپەکی و دیار کەرەکی یان چەند دیار کەرەن
پێکدەھیت، بۆ نمونە:

ب گۆھۆرین، بەلێ گرییا ناڤی ب ساناهی دەینە
پیش و پاشکرن) (11، بۆ نمونە: -

- زیڕ و زیڤ ← زیڤ* و زیڕ

← جوت پەیف

- نازاد و نەوزاد ← نەوزاد و نازاد

← گرییا ناڤی

- دایک و باب (سەرە - جوت پەیف)

- گەلەك دەيك و باب ←

(گەلەك - دیار کەری بەری سەرە)

(دایک و باب - سەرە)

- دایک و بابین دلوفان ←

(دایک و باب - سەرە)

(دلوفان - دیار کەرە)

2- دیار کەرین بەری سەرە: -

ئەو دیار کەرین دکەڤنە بەری سەرە، د گرییا

ناڤیا زمانی کوردیدا ئەڤەنە: (هەڤالناڤی) (چەندی،

نیاسینی، ئاماژی، دەستیشانکرنی، نەدیار، جەبی،

پلا بالا، ریزگرتی، پایە، ئامراز) (13)

2- 1- هەڤالناڤی چەندی: - ئەوژی دبیته:

2- 1- 1- هەڤالناڤی ژمارەبی: - ئەڤ جۆری

هەڤالناڤی هەمی ژماران ب خۆڤە دگرت، وەکی (

دوو، سی، چار، نیڤ، چاریک، دووەمین،

سییەمین، ... هتد)، بۆ نمونە:

- دوو خویشك و برا

- سی بیک و زافا

2- 1- 2- هەڤالناڤی بری: - وەکی (هەندەك،

گەلەك، پێچەك، چەندەك، زۆر، کیم، ... هتد)، بۆ

نمونە:

- هەندەك كەس و کار،

- گەلەك مام و برازا،

3- کەرەستەبی جوت پەیفی هەمی پێکڤە سەرە دەریا

سەرەبی دگەل دەیتە کرن، بەلێ دگرییا ناڤیدا ئیک

کەرەستە ب تنی دشیته بیته سەرە، بۆ نمونە: -

- ب تنی بیک و زافا (جوت پەیفە، سەرە) یە

- نازاد و نەوزاد (سەرە + ئامراز + سەرە)

تەوهری دووی: - پێکەین گری د کوردییا

سەریدا :

د ئەڤی تەوهریدا دی بەحسی پێکەین گری

کەین، چونکی فاکتەرەکی سەرەکی سینتاکسییە

کو رۆلی خۆ د ریزبوون و ریزنەبوونا کەرەستین

جوت پەیفیدا دبینن، ئانکو هەمی جارن د زمانی

کوردیدا ریک ناهیتە دان کو (دیار کەرە) ل

بەراھییا کەرتی دووی بهیت، بەلکو یا گونجایە ل

بەراھییا هەمی جوت پەیفی بهیت. (12) بۆ نمونە:

- گەلەك خویشك و برا چوون.

* خویشك و گەلەك برا چوون.

ژ ئەوان پێکەیتان: -

1- سەرە (Head): -

ئەو پێکەیتە ئەوی دبیته بنیات بۆ گری، ژبەر

هەندی هەر گرییەك ب تنی ژ سەرەپەکی، یان

- ھندەك تشت و مشت⁽¹⁴⁾
- نك بېك و زاقا،
- كیم دان و ستاندن،
- گەلەك ھې و با،
- 2- ھەقالناقی نیاسینی: - ھەقالناقی نیاسینی د
- دیالیکتا سەریدا (ئەو) ە، بۆ نمونە:
- ئەو شوخ و شەنگ،
- ئەو خویشك و برا،
- ئەو كەر و لال،
- ئەو شەپ و شور،⁽¹⁵⁾
- 2- 3- ھەقالناقی ئامازی: - ئاماژە كرنە بۆ دوو
- جەھان، نیریک یان دویر، بۆ نمونە:
- ئەو مال و حالە ————— (ئەو ە) بۆ نیریک
- ئەو خال و خوارزایە،
- ئەو ھې و بابیە،
- ئەو ھویر و میرە،⁽¹⁶⁾
- ئەو كەس و كارین ھە ————— (ئەو ە) بۆ دویر
- ئەو مال و عەیالیئەھە،
- ئەو شل و مالاھە،⁽¹⁷⁾
- 2- 4- ھەقالناقی دەستیشانكرنی: - ھەكی (ھەر،
- ب تنی، تەنیا، بەس، ... ھتد)، بۆ نمونە:
- بەس بېك و زاقا،
- ھەر ژن و میر،
- ب تنی خویشك و برا،
- 2- 5- ھەقالناقی نەدیار: - ھەكی (فلان،
- بیئان، ... ھتد)، بۆ نمونە:
- فلان و بیئان،
- 2- 6- ھەقالناقی جھی: - ھەكی (نك، رەخ، بن،
- سەر، ... ھتد) بۆ نمونە:
- 2- 7- ھەقالناقی پلا بالا: - بۆ نمونە:
- جوانترین بېك و زاقا،
- باشترین خویشك و برا،
- باشترین كەس و كار،
- جوانترین جل و بەرگ،
- ب ھیزترین شەر و پێكدادان،
- 2- 8- ھەقالناقی ریزگرتنی: - ھەكی (ھیژا،
- بەریر، خاتین، خانم، ... ھتد)، بەلئ ئەو جورە ل
- گەل جووت پەیقی ناهیت، چونکی ب تنی ھەكو
- دیار كەری پشتی سەرەھى دەیت.
- 2- 9- ھەقالناقی پلە و پایە: - ھەكی (شیخ،
- دكتور، میر، ... ھتد)، بەلئ ئەو جورە ژى ل گەل
- جووت پەیقی ناهیت.
- 2- 10- ئامراز: - ھەكی (ب، ق، ژ، ل، بۆ، ە،
- د، ... ھتد)، بۆ نمونە:
- بۆ بېك و زاقان،
- بۆ خال و خارزا،
- ب جل و بەرگا،
- ل دەشت و زۆزانان،
- ب لەز و بەز،⁽¹⁸⁾
- 3- دیار كەرین پشتی سەرەھى: -
- ئەو دیار كەرن، ئەوین دكەفنه پشتی سەرەھى د
- گرییا ناخیدا، ئەوژی ئەفەنە: (نا، ھەقالنا،
- نیشانە، لارستە)⁽¹⁹⁾

3-1- ناؤ: - ناؤ ب هەر جوړه‌کی خۆڤه دشیته

وه‌کی دیار‌کهره‌کی پشتی سه‌ره‌ی بهیته، بو

نمونه:

3-3-4- نیشانه‌یا دووباره‌کرنی: - بو نمونه:

- دایک و بابین نازادی،

- هه‌قال و هوگر ژی

- کچ و کورپن نازادی،

- راست و چه‌پ ژی

3-2- هه‌قالناؤ: - هه‌قالناؤ ب هه‌می جوړپن خۆڤه

- زیږ و زیڤ ژی

دشیته وه‌کی دیار‌کهره‌کی پشتی سه‌ره‌ی بهیته،

- هیڤی و ئومید ژی

بو نمونه:

4- لارسته (Clause): - لارسته وه‌کو

- خویشک و برابین زیره‌ک،

دیار‌کهره‌کی پشتی سه‌ره‌ی نه‌شیته کهره‌ستی

- مام و برازاین خوشتی،

جووت په‌یڤی و ه‌ر‌بگریته، به‌لکو لارسته

- شهل و شه‌پکین مه‌ره‌زی،

ده‌ستیکی ئەوا در‌یزمانا که‌ڤندا دگوتی شارسته

3-3- نیشانه: - ئەوژی ئەقان نیشانان ب

ئەو دشیته کهره‌ستی جووت په‌یڤی و ه‌ر‌بگریته،

خۆڤه‌دگریته:

ئانکول گهل لارسته‌ئیکی بهیته بو نمونه:

3-3-1- نیشانه‌یین نفشی د دۆخی تیاندا، (کوی)

- ئەو خویشک و برابین ته‌ دیتین یین من.

بو نفشی می و (ی) بو نفشی نیر دهینه ب

لارسته 2 (پارسته)

کارهینان، بو نمونه:

لارسته 1 (شارسته)

پشکا دووی

- شوخ و شه‌نگی نیشانا نفشی بو می د دۆخی

ب کارهینانا دیار‌کهران ل گهل جووت په‌یڤان

- شقان و بیڤی تیاندا

هه‌روه‌کو مه‌ ئاماژه‌ پیدای کو جووت په‌یڤ

- شه‌پ و شوری نیشانا نفشی بو نیر

ب بابه‌ته‌کی سه‌ره‌کیی مؤرفؤلوجی دهیته

- شل و پلی د دۆخی تیاندا

هژمارتن، به‌لی فاکته‌ری سینتاکسی رۆلی خۆ د

3-3-2- نیشانه‌ییا کۆمکرنی د دۆخی تیاندا،

ریژبوون و ریژنه‌بوونا دیار‌کهران ل گهل جووت

ئەوژی (ان)ه، بو نمونه:

په‌یڤیدا دبینیت. (20) نه‌خاسمه‌ د ناستی گرییدا،

- بیک و زاقایان،

چونکی هنده‌ک جاران ری ناهیته‌ دان کهره‌سته‌ک

- کراس و فیستانان،

بچیتته‌ به‌راهییا جووت په‌یڤی یان دوماهییا جووت

- ژن و زه‌لامان،

په‌یڤی یان د ناؤ کهره‌ستی جووت په‌یڤی ب خۆدا،

3-3-3- نیشانه‌یا نه‌نیاسینی، کو ئەوژی نیشانا (

ئانکو ئەڤ کهرته‌ ئه‌رکین سینتاکسیین جودا

ه‌ک)ه، بو نمونه:

دبینن، کو د جودانه‌ ژ ئەوی پۆلا ریژمانییا

- خویشک و برابه‌ک،

هه ی. ⁽²¹⁾ ئەفجا ئەف پشکه یا تهر خانکرییه بۆ پراکتیک کرنا پیکهینین گری ل سهر جووت په یقی، کا ئەو چ کهرهسته نه دشین بهینسه بهری جووت په یقی و نهشین بچنه پشتی جووت په یقی یان بهر و فاژی، ئەوژی ب ئەفی شیوی ل خواری:

– پیکهینین بهری سهره ی (جووت په یقی): –

1- هه فالناقی چەندیتی: – ئەف پیکهینین گری بۆ ههیه ل بهراهییا کهرهستی ئیکی یی جووت په یقی بهیت، کو دبته دوو جور:

1-1 هه فالناقی هژماری، بۆ نمونه:

– دوو کەس و کار،

– سی خویشک و برا،

ئەگەر ب شیوهی دارناسا چیکهین، دی ب ئەفی شیوهی ل خواری بیت:

دوو کەس و کار،

گ. ن

دیار کهر دیار کری (سهره)

هن. چەندیتی ن

دوو کەس و کار (جووت په یقی)

بهلی د شیاندا نینه کهرهستی دووی یی جووت په یقی هه فالناقی چەندیتی هژماری وهر بگریت، ئانکول بهراهییا کهرهستی دووی بهیت. وهک:

* کەس و دوو کار،

* خویشک و سی برا،

ئەگەری ویزی دزفرته فه بۆ وی چەندی کو وه کو تاکه په یقی سهره دهری دگهل جووت په یقی دهیته کرن ئانکو ئیک په یقی (په یقه کا لیکدای).

1-2 هه فالناقی چەندیتی بر: – ئەف پیکهینین گری دشیته کهرهستی جووت په یقی ل دویش خو وهر بگریت، بهلی د شیاندا نینه بچيته د ناچه را ئەواندا، بۆ نمونه:

– چەند دایک و باب،

– هندەك تشت و مشت،

– گەلەك ملك و مال،

– کیم کەس و کار،

شلوفا کرنا دارناسا دی ب ئەفی رهنگی ل خواری بیت:

کیم کەس و کار،

گ. ن

دیار کهر دیار کری (سهره)

هن. چەندیتی ن

کیم کەس و کار (جووت په یقی)

بهلی نهشین بیژین:

* دایک و چەند باب،

* تشت و هندەك مشت،

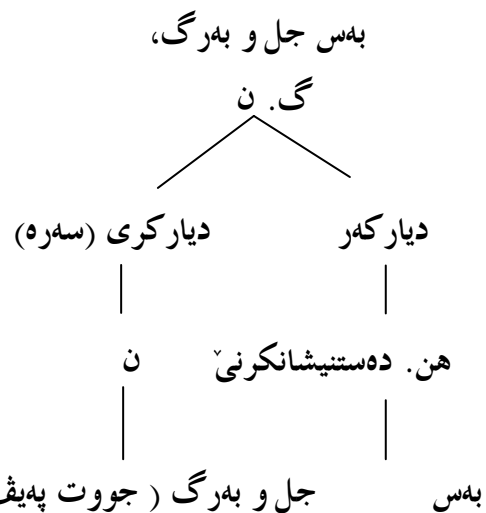
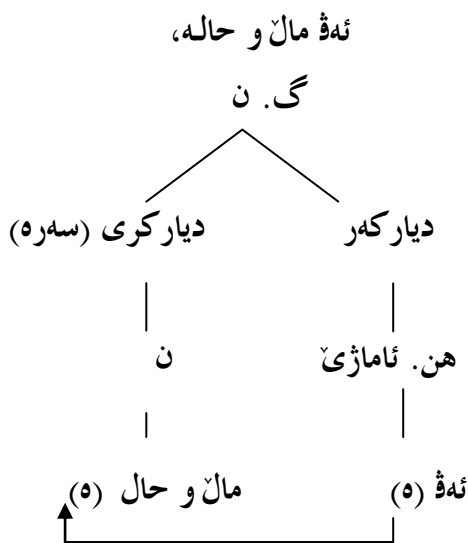
* ملك و گەلەك مال،

* کەس و کیم کار،

2- هەقالنافی دەستیشانکردنی: - ئەو پیکهینەژی
 - ئەو کەس و کارە،
 بۆ هەیه کەرەستی جووت پەیفی ل دویش خو
 - ئەو مال و حالە
 بهیلت، بەلی نەشیت بچیتە دناقبەرا واندا، بۆ
 شلوڤە کرنا دارئاسا یی دی ب ئەفی رەنگی ل
 نموونە:
 خوارئ بیت:

- بەس جل و بەرگ،
- هەر خویشک و برا،
- ب تنی بیک و زافا،

شلوڤە کرنا دارئاسا دی ب ئەفی رەنگی ل
 خوارئ بیت:

بەلی ئەگەر هەقالنافی ئاماژئ بچیتە دناقبەرا
 واندا، وی دەمی دی ژ کەرەستی جووت پەیفی
 دەربازبیت و دی سەرە دەریا دوو گریین سادە
 یانژی ئیکا لیکدای ل گەل هیتە کرن، ب ئەفی
 شیوەی:

- * کەس و ئەو کارە،
- * مال و ئەو حالە،

3-2- ئاماژا دویر: - بۆ نموونە:

- ئەو جل و بەر گینە،
- ئەو مال و مەزەلینە،
- ئەو کەر و لالینە،

بەلی د شیاندا نینە د گریا ناییا سادەدا ب
 ئەفی رەنگی ل خوارئ بهیتە گوتن:

- * جل و بەس بەرگ،
- * خویشک و هەر برا،
- * بیک و ب تنی زافا،

3- هەقالنافی ئاماژئ: - ئەوژی دبیتە دوو جوړ ب
 ئەفی شیوەی: -

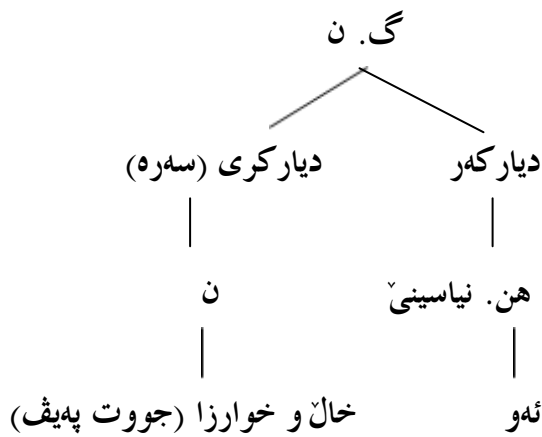
3-1- ئاماژا نیریک: - ئەو پیکهینە بۆ هەیه ب
 ئەفی شیوەی بهیت، بۆ نموونە:

ئه گهر ب دارئاسا ته ماشه بکهین، دی ب ئه فی
شیوی ل خواری بیت:

- ئه و باش و خراب،
- ئه و خال و خارزا،
- ئه و مال و حال،

ئه گهر ب دارئاسایی ته ماشه بکهین، دی ب
ئه فی شیوی ل خواری بیت:

ئه و خال و خواری،

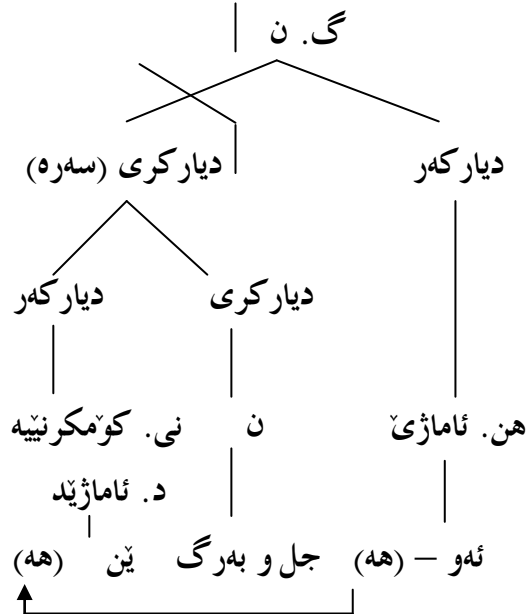

به لی د گریئا نا قییا ساده دابو ئه وان نینه ب
ئه فی رهنگی بهین:

- کار و ئه و بار،
- باش و ئه و خراب،
- خال و ئه و خارزا،
- مال و ئه و حال،

5- هه قالناقی نه دیار: - ب تنی که رهستی ئیککی یی
جووت په یفی دشیت ئه فی پیکهینی بهری سه ره ی
وه ربگریت، ئانکو که رهستی دووی یی جووت
په یفی نه شیت وه ربگریت، چونکی ژ که رهستی
جووت په یفی دهر باز دیت، بو نمونه:

ئه و جل و بهر گینه،

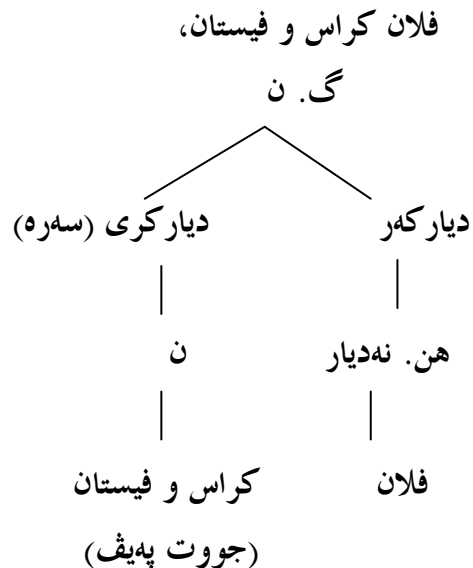
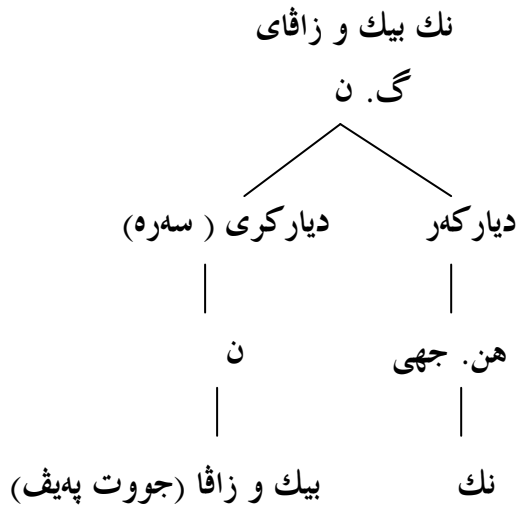
به لی د گریئا نا قییا ساده داب و ئه وان نینه
ب ئه فی رهنگی بهیت:

- * جل و ئه و بهر گینه،
- * مال و ئه و مه زه لینه،
- * کهر و ئه و لالینه،

4- هه قالناقی نیاسینی: - ئه فی پیکهینی گری دشیت
ل بهری که رهستی ئیککی جووت په یفی بهیت، بو
نمونه:

- ئه و کار و بار،

- فلان خال و خارزا،
- فلان کراس و فیستان،
- شلوفه کرنا دارئاسای بی دی ب ئەهفی شیوی ل خوارئ بیت:
- ب ره خ مال و مهزه لاقه
- ئەگەر ب دارئاسای ته ماشه بکهین دی ب ئەهفی شیوهی بیت:

بهلی د گرییا ناڤییا ساده دابۆ ئەوان نینه ب

ئەهفی رهنگی بهین:

* بیک و نک زاقای،

* مال و ب ره خ مهزه لاقه،

7- هه فالناقی پلا بالا: - ئەه جورئ پیکهینی بهری

سه ره ی دشیت بهری که رهستی ئیککی ب تنی

بهیت، بۆ نمونه:

- باشترین کهس و کار،

- لاوترین کراس و فیستان،

- جوانترین بیک و زاقا،

- ب هیزترین شهر و پیکدادان،

بهلی د گرییا ناڤییا ساده دابۆ ئەوان نینه ب

ئەهفی رهنگی بهین:

- خال و فلان خارزا،

- ژن و بیقان زه لام،

- کراس و فلان فیستان،

6- هه فالناقی جهی: - دیسان بۆ ئەهفی پیکهینی

ههیه ل بهراهییا که رهستی جووت پهیقی بی ئیککی

بهیت، بهلی د شیاندا نینه ل بهراهییا که رهستی

دووئ بهیت، بۆ نمونه:

- نک بیک و زاقای

شلوڤه کرنا دارئاسایی دی ب ئەڤی رهنگی ل خوارى بیت

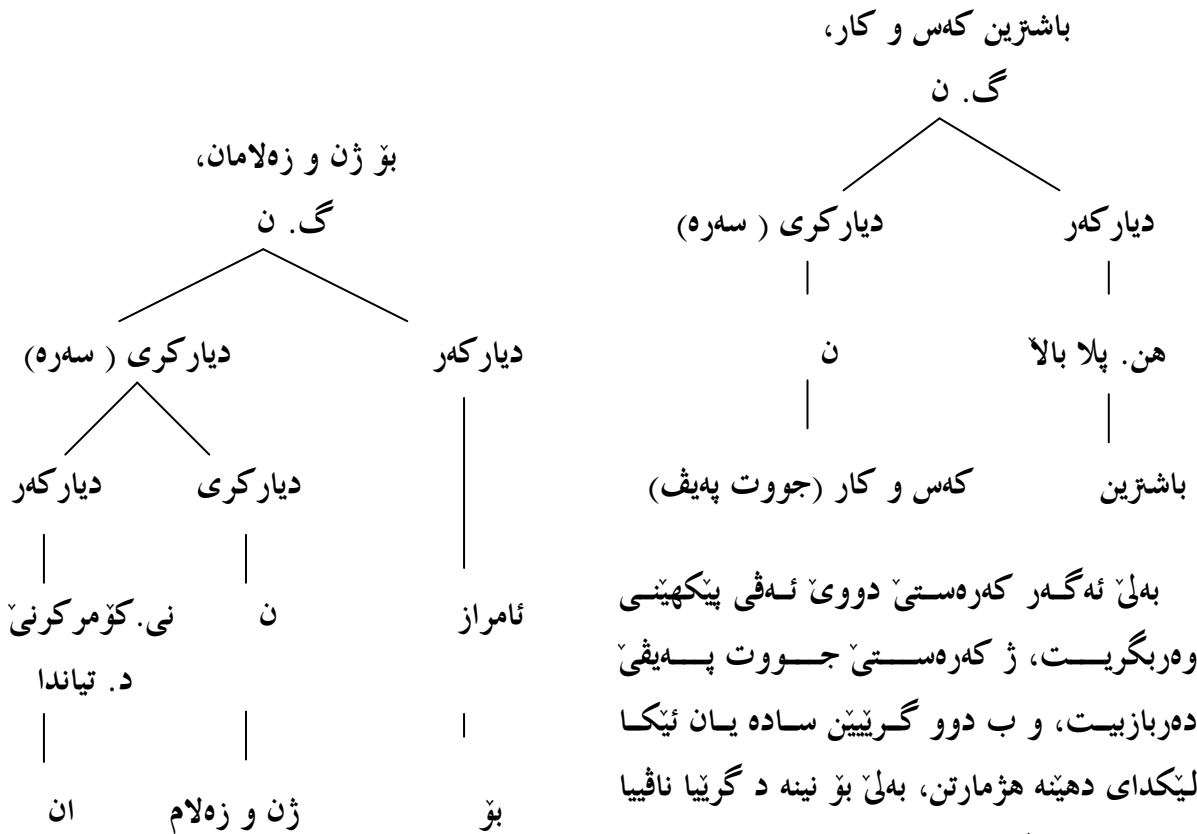
9- ئامراز: - ئامراز ژى دشیب ب ئەڤی شیوه یل گهل جووت په یڤی بهیت، بو نمونه:

- ژ مال و مه زه لا،

- بو ژن و زه لامان،

- ب لهز و بهز،

شلوڤه کرنا دارئاسایی دی ب ئەڤی رهنگی ل خوارى بیت:

بهلی ئە گهر که رهستی دووی ئەڤی پیکهینی وهر بگریت، ژ که رهستی جووت په یڤی دهربازبیت، و ب دوو گریین ساده یان ئیکا گرییه کا لیكدای دهینه هژمارتن، ئانکو بو نینه د گرییا نافییا ساده دا بهیته ب کارهینان، ب ئەڤی شیوه ی:

- کهس و باشترین کار،
- کراس و لاوترین فیستان،
- بیك و جانترین زاڤا،
- شهر و ب هیترترین پیکدادان،
- ئیش و نه خوشترین تازار،

* مال و ژ مەزەلا،

* ژن و بۆ زەلامان،

* هەقال و ڤ هوگرا،

* لەز و ب بەز،

- هێژا بیک و زافا،

2- دیار کەرین پشستی سەرەوی (جووت پەیف) ی: -

ئەو دیار کەرین دکەڤنه پشستی کەرەستی جووت پەیفی د گرییا نافیا زمانی کوردیدا، ئەوژی ئەڤین ل خوارینە: -

2- 1- ناڤ (هەر جووره کی نافی بیت):

هەر جووره کی نافی دشییت بیتە دیار کەری پشستی سەرەوی (جووت پەیفی)، نانکو ب واتایە کا دی دشییت بیتە دیار کەری پشستی کەرەستی دووی یی جووت پەیفی، بەلی کەرەستی ئیکی ب چ رەنگان نەشیت ئەڤی جووری دیار کەری وەر بگریت، چونکی دی بیتە کەرەستە کی جودا و گرییە کا جودا، بۆ نمونە:

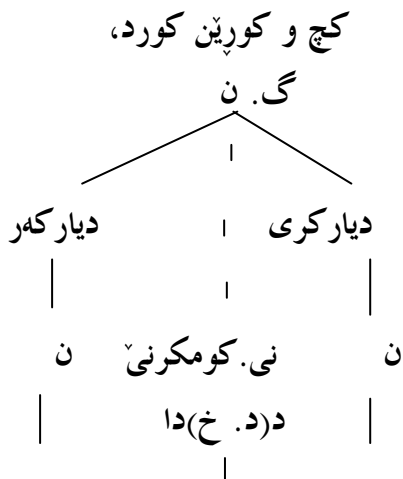
- تەرش و تەوالین شفانی،

- کچ و کورین کورد،

- هوزانقان و هونەر مەندیی مللەتی،

- زیڕ و زیڤین نەسیرینی،

شلوڤه کرنا دارناسایی دی ب ئەڤی شیوی ل خواری بیت:

کەواتە ژ ئەڤی چەندی دیاردبیت کو دشیانا پیکهینین بەری سەرەیین گریدا هەیه، ل بەراهییا کەرەستی جووت پەیفی بهیت، چونکی کەرەستی جووت پەیفی ب سەرەیی گری دەیتە هژمارتن، دیسان د شیانا هەندەک پیکهیناندا هەیه، بچیتە بەراهییا کەرەستی دووی یی جووت پەیفی، نانکو کەرەستی دووی یی جووت پەیفی ئەوی پیکهینى وەر بگریت، هەر وە کو هاتییه دیار کرن، بەلی دی ژ سنووری کەرەستەیی جووت پەیفی دەر بازبیت، و ب دوو گریین نافین سادە یانژی ب گرییە کا لیكدای دەینه هژمارتن.

تییینی: - هەر چە نەدە هەقالناڤی پلە و پایە ل تەوهری دووی هاتییه دیار کرن، کو وە کو دیار کەری بەری سەرەوی دهیت، بەلی وە کو دیار کەری بەری سەرەوی نەشیت کەرەستی جووت پەیفی وەر بگریت، بۆ نمونە نەشیین بیژین:

- شیخ دایک و باب،

- ئەنداز یار خویشک و برا،

هەقالناڤی ریژگرتنی وە کی هەقالناڤی پلە و پایە دشییت بیتە دیار کەرە کی بەری سەرەوی، بەلی نەشی کەرەستی جووت پەیفی وەر بگریت، بۆ نمونە نەشیین بیژین:

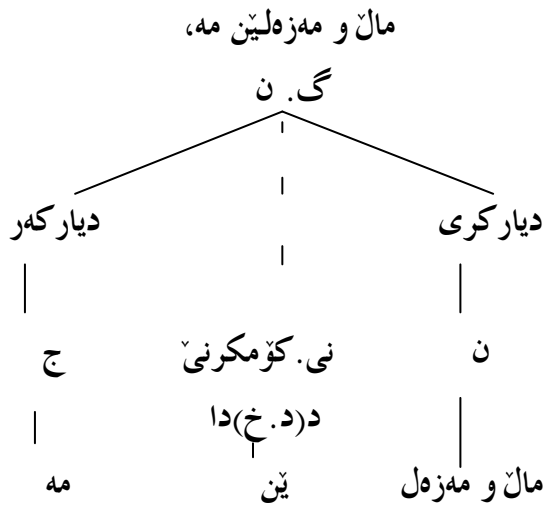
- ریژدار دایک و باب،

- کچ و کورپن کی،

- خال و خارزایین من،

شلوڤه کرنا دارئاسایی دی ب ئەڤی رهنگی ل

خواری بیت:

4- پیشه:-

پیشه ژی دشیت ب بیته دیار کهر بو کهرهستی

جووت په یقی، ئانکو دشیت پشت کهرهستی

دووی بهیت، ب ئەڤی شیوی ل خواری:

- خال و خارزایین ئاغای،

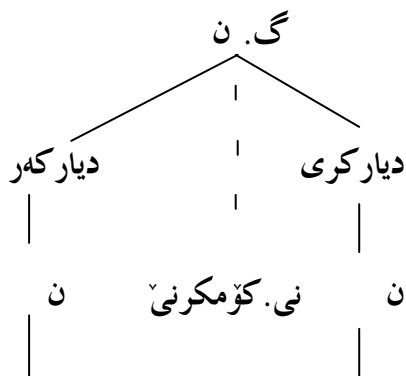
- ههڤال و هوگرین مامۆستا،

- خویشک و برایین ئەندازیار،

شلوڤه کرنا دارئاسایی دی ب ئەڤی رهنگی ل

خواری بیت:

خویشک و برایین ئەندازیار

کچ و کورپن کور

2- ههڤالناڤ:-

ئەڤ پیکهینه ژی بو ههیه پشتی جووت په یقی

بهیت، ئەوژی ب ئەڤی شیوی ل خواری:

- قهسر و قوسیرین لاو،

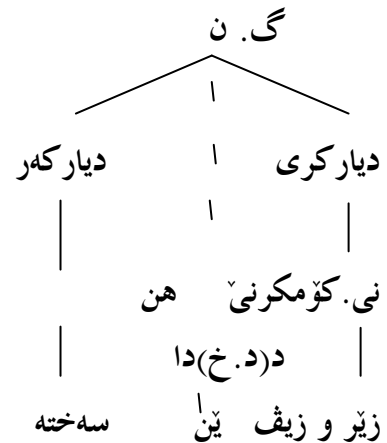
- شهل و شهپکین مه رهزی،

- زیڕ و زیڤین سهخته،

شلوڤه کرنا دارئاسایی دی ب ئەڤی رهنگی ل

خواری بیت:

زیڕ و زیڤین سهخته،

3- جهناڤ (ههر جوړه کی جهناڤی سه ره خو):-

ههر جوړه کی جهناڤی سه ره خو ب تنی دهستا)

ئەز) تینه بیت دشیت پشتی کهرهستین جووت

په یقی بهیت، ئەوژی ب ئەڤی شیوهی:

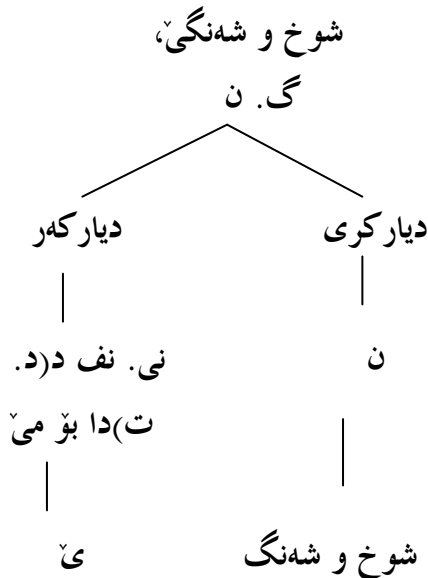
- مال و مهزلهیین مه،

- کەس و کارین ته،

- جل و بهرگین وی،

- قاف و قوتین خو،

- به ژن و بالی نیشانا نفشی بو می
 - شوخ و شهنگی ددوخی تیاندا
- شلوفه کرنا دارناسایی دی ب ئەفی رهنگی ل خواری بیت:

نیشانا نفشی ددوخی تیاندا بو نیر، کو نیشانا (ی) یه ب کارناهییت، چونکه وی دهمی پیدقیه بیته کومکرن، ئانکو نیشانا (ان) یا کومی وهر گرن، بو نمونه نهشین بیژین:

*ژن و میری،

*خویشک و برای،

بهلکو پیدقیه بیژین:

- ژن و میران،

- خویشک و برایان،

5-2- نیشانا کومکرنی ددوخی تیاندا (ان):

کهرهستی دووی یی جووت پهیقی بو ههیه نیشانا کومکرنی ددوخی تیاندا (ان) وهر بگریت، ب ئەفی شیوهی:

- خویشک و برایان،

- کەس و کاران،

د.خ) 1د

خویشک و براین ئەندازیار

نیشانا کومکرنی ددوخی خستنه سهردا (ین) ههروه کو د نمونین سهریدا دیار دشین روئی خو ب بینن د کهرهستی جووت پهیقیدا، ئانکو ئەو (ین) بو (خال و مام) ی و (ههفال و هوگری) و (خویشک و برای) دزفریت کو (ئاغا، ماموستا، ئەندازیار) ن، ب واتایه کا دی هه دهمی کهرهستی جووت پهیقی نیشانا نفشی ددوخی خستنه سهردا بو نیر و می بین کت وهر گرت، وی دهمی ئەو دیار کهره ب تنی دی بو کهرهستی دوی یی جووت پهیقی زفریت، هه وه کو د ئەفان نمونین ل خواریدا دیار دبیت:

- خال و خواریایی ئاغای،

- ههفال و هوگری ماموستای،

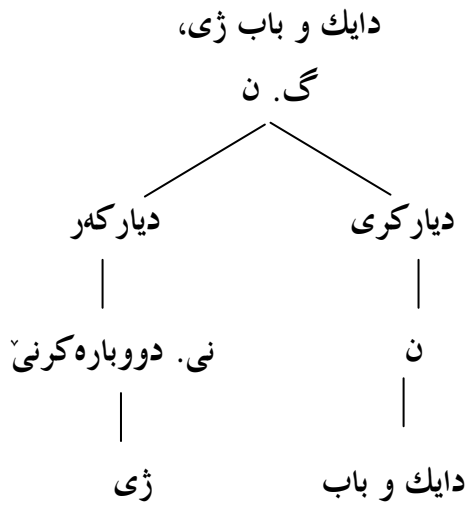
- خویشک و برایی ئەندازیار،

ئانکو د رستا ئیکیدا چیدبیت خال نه ئاغا بیت، چونکی ئاغا ب دروستی بو ئەوی نازفریت، بهلکو بو خواریای دزفریت، ههروه سا رستین دی ژی ب هه مان شیوه نه.

5- نیشانین نفشی و کومکرنی ددوخی تیاندا:-

5-1- نیشانا نفشی ددوخی تیاندا بو می)

(ی)یه:- جووت پهیف ب تنی نیشانا نفشی می و هه کو دیار کهر کهره کی پشتی سه ره ی وهر دگریت، ئە گهر هه ردوو کهرت ئیک رامانی بگه هینن. بو نمونه:

7- نيشانه يا نه نياسينى (هك):-

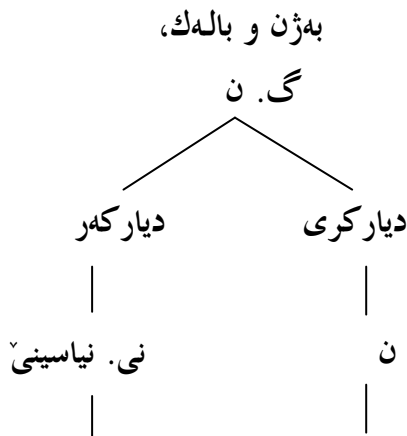
ئه فه ژى بو هه يه پشتى كه ره سته يى جووت
په يقى به يى و ب بيته ديار كهڙ، ئه و ژى ب ئه قى
شيوى ل خواري:

- شوخ و شهنگهك،

- به ژن و بالهك،

ئانكو ب تنى ئه و جووت په يقى دشين نيشانا
نه نياسينى (هك) وهر بگرن، ئه و پندشين نيشانا نفشى
(مى) يا جوخى تيان وهر بگرن.

شلو قه كرنا دار ئاسايى دى ب ئه قى رهنگى ل
خواري بيت:

- خال و خارزايان،

- بيك و زاقايان،

- كار و باران،

- سوور و زهران،

- ژن و زهلامان،

بهلى كه ره سته يى ئيكي نه شيت نيشانا كو مكرنى
د جوخى تياندا وهر بگريت، چونكى ل ئه وى ده مى
دى سه ره ده ريبا دوو گريين نافين ساده يان ژى
گريه كا ليكداي لگه ل هيه ته كرن، ب ئه قى
رهنگى:

- خوبشكان و برايان،

- كه سان و كاران،

- خالان و خارزايان،

- بيكان و زاقايان،

- كاران و باران،

- ژنان و زهلامان،⁽²²⁾

6- نيشانا دوو باره كرنى)
وه كيه كيبي، چه ختكرنى):-

ئه فه نيشانه ژى دشيت رو لى خو ب بينيت و
ب بيته كه ره سته يى پشتى جووت په يقى، ئانكو
كه ره سته يى دوو يى جووت په يقى، ب ئه قى
شيوى ل خواري:

- كچ و كور ژى،

- دايك و باب ژى،

- خال و خو ارزا ژى،

- بيك و زاقا ژى،

شلو قه كرنا دار ئاسايى دى ب ئه قى رهنگى ل

خواري بيت:

بهژن و بال هك

بهس خال و خارزا یڼ زیرهك

ئه‌نجام

پشتی ئه‌فؤفه کۆلینه ب دوماهی هاتی ئهم گه‌هشتینه ئه‌فان ئه‌نجامین ل خواری:

1- دیار که‌رین به‌ری سه‌ره‌ی (هه‌فالنافی چه‌ندی، هه‌فالنافی نیاسینی، هه‌فالنافی ئاماژی، هه‌فالنافی ده‌ستیشانکرنی، هه‌فالنافی نه‌دیار، هه‌فالنافی جهی، هه‌فالنافی پلا بالا، هه‌فالنافی ریزگرنتی، ئامراز) دشین ل به‌راهییا که‌ره‌ستی ئیککی یی جووت په‌یقی بهین، و هه‌ر ده‌می ل به‌ری که‌ره‌ستی دووی یی جووت په‌یقی هاتن، ئانکو ئه‌فؤ دیار که‌ره که‌فته‌نه دناقه‌هرا هه‌ردوو که‌ره‌ستاندا، وی ده‌می دی سه‌ره‌ده‌ریا دوو گرین ساده یانزی گرینه‌کا لیکدای ل گه‌ل هیته‌ کرن، و ژ که‌ره‌ستی جووت په‌یقی دی ده‌ربازیت.

2 - دیار که‌رین پشتی سه‌ره‌ی (ناف، هه‌فالناف، نیشانه، لارسته) دشین ل پشتی که‌ره‌ستی جووت په‌یقی هه‌می بهین، ئانکو ناکه‌فته‌نه دناقه‌هرا واندا، چونکی ل وی ده‌می دی بنه‌ دوو گرین جو‌دا.

3 - نیشانا کومکرنی یا دوخی تیان کو (ان‌ه، ب تنی که‌ره‌ستی دووی ژ جووت په‌یقی دشیت ئه‌فی نیشانی وهر بگریت، ئانکو که‌ره‌ستی ئیککی وهر ناگریت.

4 - که‌ره‌سته‌یی جووت په‌یقی هه‌می پیکفه‌ وه‌ کو سه‌ره‌ سه‌ره‌ده‌ری ل گه‌ل ده‌یته‌ کرن.

راسته که‌ره‌ستی ئیککی ژی دشیت ئه‌فی پیکه‌ینی وهر بگریت، به‌لی دیسان دی بیته‌ گرینه‌کا جو‌دا و ل وی ده‌می ئه‌و که‌ره‌ستی جووت په‌یقی دی بنه‌ دوو گری و ب جووت په‌یف ناهیته‌ هژمارتن، ب ئه‌فی شیوه‌ی:

- شوخه‌ك و شه‌نگه‌ك،

- به‌ژنه‌ك و باله‌ك،

- خاله‌ك و خارزایه‌ك،

ژ هه‌ژییه‌ بیژن، جووت په‌یف ل دویف هاتنا خو دشیت دیار که‌رین به‌ری سه‌ره‌ی و پشتی سه‌ره‌ی ژی وهر بگریت، ئانکو دشیت هه‌ردوو دیار که‌ران دئیک ده‌مدا وهر بگریت، بۆ نمونه :

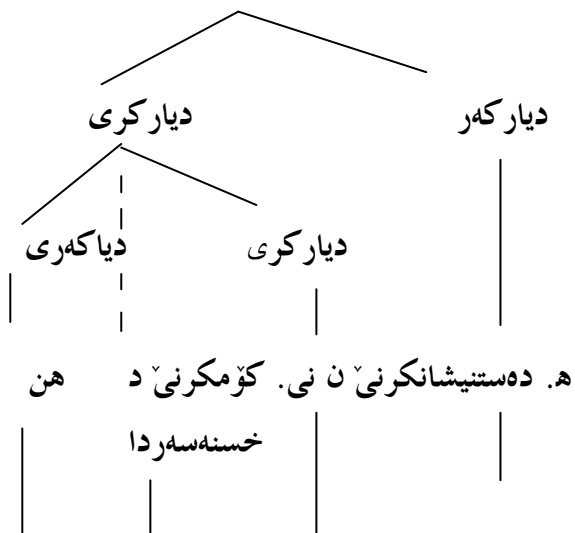
- ب تنی بیك و زاقاییڼ هیتا،

- به‌س خال و خارزاییڼ زیره‌ك،

ب شیوی دارناسایی دی ب فی ره‌نگی ل خواری بیت :

به‌س خال و خارزاییڼ زیره‌ك،

گ. ن

- (9) شێرزاد سەبری عەلی و عەبۆلسەلام نەجمەدین عەبدوللا: 2014: 28.
- (10) کەوسەر عەزیز گەلالی: 2006: 68.
- (11) شێرزاد سەبری عەلی و عەبۆلسەلام نەجمەدین عەبدوللا: 2014: 24.
- (12) ھەمان ژێدەر، ل 30.
- (13) بانیز عومەر نەجمەد: 2008: 79.
- (14) پەیفقا (مشت) ھیچ واتایەکی نادەت، بەلی دەمی ل گەل پەیفقا (نشت) دەیت ھەر ئەوی واتایی دگەھینیت.
- (15) (شەپ) چ واتایان نادەت، بەلی د ئەفی ئومویندا ھەر ب واتا (شۆر) دەیت.
- (16) (میر) ب واتا (میر و پاشا) ناھیت، بەلکول فیری واتا ئەوی ھەر بۆ (ھویر) دزفیرت.
- (17) (مل) ب واتا (ئەندامەکی لەشی مروفی) ناھیت، بەلکول فیری ھەر ب واتا (شل) دەیت.
- (18) پەیفقا (بەز) ب واتا (گوشت) ناھیت، بەلکول ئەفی ئومویندا واتا وی ھەر بۆ (لەز) دزفیرت، ئانکو نافی چاویگە ژ (بەزین) ھاتیە وەرگرتن.
- (19) بانیز عومەر نەجمەد: 2008: 80.
- (20) شێرزاد سەبری عەلی و عەبۆلسەلام نەجمەدین عەبدوللا: 2014: 31.
- (21) Michael patzold (Stephan Gramley and kurt: 2004: 58)
- (22) شێرزاد سەبری عەلی و عەبۆلسەلام نەجمەدین عەبدوللا: 2014: 30.
- 5 - ناسناؤ نەشیئ کەرەستی جووت پەیفی وەر بگرت، چونکی پیدفییە جووت پەیف نیشانا کۆمی (ین) وەر بگرت و ھەر دەمی نیشانا کۆمی وەر گرت، دی بیتە پیشە، ب واتایە کا دی ئەگەر نیشانا کۆمی کەفتە دناقبەرا سەرەوی (جووت پەیفی) و دیار کەریدا ئەوی دەمی دیار کەری ناسناؤ دی بیتە پیشە.
- 6 - ھەقالنافی پلە و پایە وەکو دیار کەرەکی بەری سەرەوی نەشیئ کەرەستی جووت پەیفی وەر بگرت.
- 7 - ھەقالنافی ریزگرتنی وەکو دیار کەرەکی بەری سەرەوی نەشیئ کەرەستی جووت پەیفی وەر بگرت.
- 8 - نیشانا نفسی نیر ددوخی تیاندا و لارستە وەکو دیار کەرین پستی سەرەوی نەشیئ کەرەستی جووت پەیفی وەر بگرت.
- 9 - دشیانا جووت پەیفی دا ھەیە دئیک دەمدا دیار کەرین بەری سەرەوی و پستی سەرەوی وەر بگرت.

ژێدەر

- نەجمەد سەلام، جووتە ناویان ئاوەن وشە لە زمانی کوردیدا، گوفاری بەیان، ژ (43-44)، بەغدا، 1977.
- بانیز عومەر نەجمەد، گری د دایالیکنا سەری یا زمانی کوردیدا ((گوفەرا بادینی))، گوفارا زانکویا دھوک، پەربەندە (11)، ھژمارا (1)، دھوک، 2008.
- شێرزاد سەبری عەلی و عەبۆلسەلام نەجمەدین عەبدوللا، ریزبەندی کەرتین جووت پەیفی دزمانی کوردیدا، گوفارا زانکویا دھوک، پەربەندە (17)، ھژمارا (1)، دھوک، 2014.

پەراوێز

- (1) Jean Hudson: 1998: 31.
- (2) Yakov Malkiel: 1968: 311.
- (3) Medvedeva LM and Daineko VV. : 1994: 254
- (4) Gustafsson, M. : 1984: 123
- (5) نەجمەد سەلام: 1977: 53
- (6) شێرزاد سەبری عەلی و عەبۆلسەلام نەجمەدین عەبدوللا: 2014: 23.
- (7) ھەمان ژێدەر، ل 24.
- (8) محەمەد مەعروف فەتاح: 2010: 275.

- JEAN HUDSON. Perspectives on fixedness: applied and theoretical, 1998.
- Medvedeva LM and Daineko VV. English-Ukrainian Dictionary of Binomial Expressions- reiv: Ukrainian Encyclopedia Publishers, 1994.
- Stephan Gramley and Kurt- Michael patzold, A Survey of Modern English, Second Edition, by Routledge, london, 2004.
- Yakov Malkiel, Essays on Linguistic Themes printed in great Britain, 1968. □
- كهوسەر گه‌لالی، جروته وشه‌ی لیكدراو له زمانى كوردیدا، چاپی یه‌كه‌م، بلاوكردنه‌وه‌ی ئاراس، هه‌ولێر، 2004.
- محهمهد مه‌عروف فه‌تاح، لیكولینه‌وه‌ زمانه‌وانییه‌كان، چاپی یه‌كه‌م، ده‌زگای توێژینه‌وه‌ و بلاوكردنه‌وه‌ی موكریانی، هه‌ولێر، 2010.
- Gustafsson, M, The syntactic features of binomial expressions in legal English Text 4 (1- 3), 1984.

الخلاصة

يتناول هذا البحث ((المضاف اليه و الثنائية الدلالية للكلمة في اللغة الكردية- منطقة بهدينان نموذجاً) حسب المنهج الوصفي و في تحليل الأمثلة لجأنا الى المنهج التوليدي التحويلي . حاولنا تحت العنوان المذكور أعلاه أن نبين هل باستطاعة المضاف اليه أن يأتي مع الثنائية الدلالية للكلمة و أي جزء منه بإمكانه أخذ هذا المضاف اليه؟ بمعنى آخر هل أن الجزء الأول أو الثاني من الثنائية الدلالية بإمكانه أخذ المضاف اليه.

في هذا البحث وضعت الباحثتان افتراضين: (1- ما هو المضاف اليه الذي بإمكانه أن يأتي مع الثنائية الدلالية للكلمة؟ 2- أي جزء من الثنائية الدلالية للكلمة بإمكانه أخذ هذا المضاف اليه؟). و في النهاية تم توصل الباحثتين الى أن الأكثرية من المضاف اليه بإمكانه أخذ الثنائية الدلالية للكلمة و أن يأتي مع الجزء الأول من الثنائية الدلالية للكلمة ما عدا صفة المكانة و التقدير و اللقب و الجميلة.

يتألف البحث من مقدمة و فصلين، في الفصل الأول تم تناول مفهوم و بيان مصطلح الثنائية الدلالية للكلمة و تعريفها و خصائصها و الفرق بينها و بين العبارة الاسمية و مكونات العبارة في اللغة الكردية- اللهجة الشمالية. و في الفصل الثاني تم تناول الثنائية الدلالية كتحليل نحوي من ناحية تطبيق استخدام المضاف اليه مع الثنائية الدلالية للكلمة.

ABSTRACT

This research contains (genitive and Binomails in the kurdish language, the North accent, spoken by badina region) according to the descriptive analytical method, T analyse example shed light on the transformation generative method . This research sheds light on the genitive if it takes the Binomial and with which part of the word it goes. In another words which part of the Binomial takes genitive. The researchers put two hypotheses: (1- what is genitive that it goes with the Binomial? 2- which part of this Binomial of the word can take this genitive). Finally, we come to that most of the genitives can take Binomial a and it takes the first part of the Binomial the word except prwstige, respect, epithet, clause. This research is divided in to an introduction and two sections. In section one, the concept of Binomial pairs, defintions, fetures, types. In section two, the analyse Binomial as sintacs. □